

Nr 51.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående inrättande vid karolinska mediko-kirurgiska institutet av en professur i radioterapi m. m.; given Stockholms slott den 17 januari 1936.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Arthur Engberg.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 17 januari 1936.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför departementschefen, statsrådet Engberg härefter:

I den av 1935 års riksdag fastställda avlöningsstaten för karolinska mediko-kirurgiska institutet är uppförd, bland annat, en professur i medicinsk radiologi med en avlöning av 12,000 kronor, varav 8,000 kronor lön och 4,000 kronor tjänstgöringspenningar.

Beträffande tillkomsten av omförmälda professur må erinras, att Kungl. Maj:t i propositionen nr 88/1927 angående ordinarie lärarbefattningar i medicinsk radiologi vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska institutet för riksdagen framlade förslag om ett bättre tillgodo-seende av den medicinska radiologien i undervisningen och forskningen

vid de medicinska högskolorna, vilka förslag bland annat inneburo, att en då vid institutet befintlig personlig professur i ämnet skulle förvandlas till en ordinarie professur i samma ämne. Till grund för Kungl. Maj:ts förslag låg en framställning från svenska radiologförbundet, som bland annat lämnade följande uppgifter rörande den medicinska radiologiens karaktär m. m.:

Den medicinska radiologien vore vetenskapen om de olika strålarternas användning i medicinens tjänst. Den vore alltså ett organiskt avgränsat forskningsområde med forskningsmetoder, som vore grundade på kännedom om den inom medicinen tillämpade strålningsfysiken och på en speciell teknik. Med hänsyn till arbetsmetoder och forskningsområden sönderföle den medicinska radiologien i två huvudavdelningar, röntgendiagnostiken och radioterapien. Den medicinska *röntgendiagnostiken* vore vetenskapen om röntgenljusets användning för undersökning av människokroppen och om de biologiska fenomenen, sådana de tedde sig i röntgenljuset. *Radioterapien* vore vetenskapen om de olika strålarternas användning för sjukdomsbehandling. Den omfattade röntgen-, radium- och helioterapi.

Röntgendiagnostiken vore av sådan nytta vid undersökningen av ett mycket stort antal sjukdomar, att dess värde för den praktiska läkekonsten med full rätt kunde jämsställas med den normala och patologiska histologiens. De olika grenarna av radioterapien hade nått en säkerhet och vetenskaplig utveckling, som gjorde dem till högt värderade, i många fall oersättliga medel inom de delar av terapien, där de funnit användning. Bland annat erinrades om radium- och röntgenbehandlingens resultat vid behandlingen av många slag av svulster och om röntgen- och ljusbehandlingens alltmer framträdande betydelse vid behandlingen av vissa former av exempelvis tuberkulos samt av många kroniskt inflammatoriska tillstånd, om röntgenstrålarnas överlägsenhet såsom behandlingsmedel vid vissa blodsjukdomar, ävensom om det inflytande, bestrålningen utövade på de endokrina körtlarnas funktion, på vilket område betydelsefulla behandlingsresultat vunnits.

Riksdagen (skrivelse nr 118/1927) biföll Kungl. Maj:ts ovannämnda förslag.

I skrivelse den 29 november 1935 har *universitetskanslern* — under hänvisning till vid skrivelsen fogade handlingar — hemställt om proposition till 1936 års riksdag i överensstämmelse med ett av *lärarkollegiet vid karolinska institutet* framlagt förslag om inrättande vid institutet av en professur i radioterapi, benämnd »Mimi Althainz professur i radioterapi», ävensom att Kungl. Maj:t i händelse av riksdagens bifall här till måtte i övrigt meddela beslut i enlighet med av *lärarkollegiet* gjord hemställan.

Av handlingarna i ärendet inhämtas följande:

Genom testamente den 20 april 1933 hade fru Maria (Mimi) Amalia Henrietta Althainz, född Graf, som avled den 12 juni 1935, till institutet skänkt ett belopp av 350,000 kronor att användas till upprättande

vid institutet av ifrågavarande professor. Enligt testamentet skulle för ifrågavarande legat gälla följande villkor och bestämmelser:

a) Legatets syfte vore att i Sverige befrämja vetenskaplig forskning inom radioterapien samt läkares utbildning i detta ämne och därmed sammanhängande grenar av de medicinska vetenskaperna. Särskilt låge det testator om hjärtat, att forskning och undervisning beträffande strålbehandlingen vid svulstlidanden härigenom befrämjades till de kräftsjukas gagn. Därför skulle legatet användas till att, så snart ske kunde, vid institutet upprätta en professor i radioterapi, benämnd »Mimi Althainz professor i radioterapi».

b) Såsom förutsättningar och villkor för legatets utgående stipulerades:

1) att till förste innehavare av professuren skulle utan ansökan kallas nuvarande överläkaren vid radiumhemmet, medicine doktor Elis Gustav Emanuel Berven, därest han överlevde testator och icke skriftligen avsåde sig denna förmån;

2) att för legatet medgäves befrielse från erläggande av arvsskatt;

3) att staten iklädde sig kostnaderna för pensionering av professurens innehavare samt

4) att professuren icke finge medföra indragning av den vid institutet befintliga professuren i medicinsk radiologi, dock med rätt för Kungl. Maj:t att vidtaga den begränsning i denna senare professurs ämnesområde, som kunde anses berättigad genom upprättandet av en särskild professor i radioterapi.

c) Beträffande legatets förvaltning och bestämmelserna för professorslörens utgående skulle i tillämpliga delar gälla de nuvarande bestämmelserna för Ekmanska professuren i ortopedi vid institutet.

d) Det vore testators önskan, att undervisningsskyldigheten för innehavaren av professuren kunde begränsas så, att denne kunde ägna större delen av sin verksamhet till forskningsarbete.

Av en på uppdrag av förvaltningsnämnden vid institutet av institutets rektor, professorn *G. Holmgren* och professorn *G. Forssell* verkställd utredning framgår, att förmyndaren för Mimi Althainz dotter och enda stärbhusdelägare godkänt testamentet, under förbehåll, att dotterns rätt till laglott icke kränktes. Då emellertid enligt testamentet institutets rätt ginge före övriga legaters, skulle detta förbehåll på grund av boets storlek icke komma att inverka på det till förmån för institutet gjorda legatet.

Beträffande behovet av en professor i radioterapi vid karolinska institutet har professorn Forssell anfört följande:

Vid institutets undervisningsinstitution för medicinsk radiologi, serafimerlasarettets röntgenavdelning, utövades röntgendiagnostik och röntgenterapi från börjat helt under ledning av föreståndaren för denna institution. Sedan röntgenterapien vid svulster alltmera tilltagit i omfattning och lasarettet år 1909 erhållit ett mindre radiumförråd, befanns det nödvändigt, att en särskild klinisk avdelning för radioterapi upprättades. En tillfredsställande sådan institution ansågs emellertid icke kunna anordnas inom lasarettets område. I avvaktan på nybyggnad för hela lasarettet grundades år 1910, på initiativ av lasarettets

dåvarande direktör, professorn John Berg, med enskilda medel en liten radioterapeutisk klinik — radiumhemmet — i en förhryd våning i lasarettets närhet. Läkarevården vid denna radioterapeutiska avdelning utövades — utan ersättning — av föreståndaren för serafimerlasarettets röntgenavdelning med bistånd först av amanuensen och sedan av biträdande läkaren vid lasarettets röntgenavdelning.

Sedan verksamheten vid radiumhemmet, som år 1911 övertogs av svenska cancerföreningen, alltmera vuxit och då universitetssjukhusets byggnadsfråga alltjämt var svävande, överflyttades radiumhemmet år 1917 till nya och större, förhryda lokaler vid Fjällgatan 23.

Under det att tidigare läkarnas arbete vid radiumhemmet kunnat förläggas till eftermiddagarna, måste nu vid radiumhemmet anställas särskilda underläkare med full sysselsättning därstädes. Överläkaren ägnade däremot fortfarande endast eftermiddagarna åt arbetet vid radiumhemmet. År 1923 anställdes en biträdande överläkare vid hans sida.

Till och med år 1926 tjänstgjorde professorn i medicinsk radiologi vid institutet Forssell samtidigt såsom föreståndare för serafimerlasarettets röntgenavdelning och såsom överläkare vid radiumhemmet. Sedan verksamheten såväl vid röntgenavdelningen som vid radiumhemmet vuxit så, att det icke var möjligt för samma person att tillfredsställande sköta överläkarplatsen å båda institutionerna, övertogs överläkartjänsten å radiumhemmet av Elis Berven, som varit underläkare vid radiumhemmet sedan år 1913 och biträdande överläkare därstädes sedan år 1923.

Radiumbehandlingen vid svulster och den med radiumbehandling förēnade röntgenbehandlingen för serafimerlasarettets klientel, liksom för kräftsjuka från hela norra och mellersta Sverige, hade förlagts till radiumhemmet, under det att vid serafimerlasarettets röntgenavdelning endast skedde röntgenbehandling av lasarettets egna patienter, där sådan behandling kunde äga rum utan samtidig radiumbehandling (1,210 patienter behandlades där år 1934, varvid 5,520 röntgenbehandlingar utfördes).

Radiumhemmet hade vuxit ut till en radioterapeutisk klinik om 71 vårdplatser med 23,918 underhållsdagar under år 1934 och en poliklinik, där samma år nära 8,000 patienter behandlades. 16,310 röntgenbehandlingar och 9,339 radiumbehandlingar gāvos där nämnda år. En överläkare, en läkare å gynekologiska avdelningen, en biträdande läkare och tre underläkare vore nu anställda vid radiumhemmet med full sysselsättning därstädes. Vid den radioterapeutiska klinikens sida arbetade forskningsavdelningar för strålfysik och strålpatologi under egna föreståndare.

Samtidigt hade röntgendiagnostikarbetet vid serafimerlasarettets röntgenavdelning tillvuxit betydligt och upptog efter senaste ombyggnad hela det utrymme, som från början avsågs för såväl röntgen- och ljusbehandling som röntgendiagnostik. Det sysselsatte till ojämförligt största delen, utom professorn, en biträdande läkare, två underläkare och en amanuens. År 1934 verkställdes därstädes 19,099 undersökningar å 17,771 patienter och utfördes 91,500 röntgenbilder samt 8,630 genomlysningar.

Den röntgendiagnostiska och den radioterapeutiska avdelningen vid serafimerlasarettets röntgeninstitut, vilka från början kunde rymmas i samma institutioner och stå under gemensam ledning, hade sålunda

vuxit ut till betydande självständiga institutioner, som var och en krävde en egen läkarstab.

Samma erfarenhet som vid serafimerlasarettet hade gjorts vid universitetssjukhuset i Lund, vid Stockholms stads sjukhus och vid Göteborgs kommunala sjukhus. I Göteborg vore redan vid Allmänna och Sahlgrenska sjukhuset särskilda institutioner upprättade för strålbehandling och för röntgendiagnostik under ledning av egna överläkare. Vid Stockholms stads nya sjukhus å Södermalm vore självständiga institutioner beräknade för de båda grenarna av den medicinska radiologien. Vid universitetssjukhuset i Lund arbetade redan faktiskt röntgendiagnostiken och radioterapien såsom särskilda institutioner, ehuru de formellt vore förenade under samme överläkare.

Som bekant uppfördes enligt riksdagens beslut vid karolinska sjukhuset särskilda institutioner för röntgendiagnostik och radioterapi. Röntgendiagnostiken erhöle en institution inom klinikernas centralbyggnad. Radiumhemmet och dess forskningsavdelningar överflyttade sin verksamhet till karolinska sjukhuset, där de erhöle särskilda byggnader och skulle tjänstgöra såsom karolinska institutets radioterapeutiska klinik. Radiumhemmet utökades därvid till att rymma 100 allmänna och 13 enskilda vårdplatser.

Det anförda torde vara nog för att visa, att den medicinska radiologiens båda grenar i Sverige utvecklat sig så och var för sig erhållit så omfattande praktiska uppgifter, att de vid landets största sjukhus behövde särskilda institutioner, om de skulle kunna på ett tillfredsställande sätt fylla sjukvårdens berättigade krav. Dessa institutioner hade också en så stor och så specialiserad arbetsuppgift, att de redan av denna anledning måste stå under ledning av särskilda överläkare, som helt ägnade sig åt denna tjänst.

Även inom området för forskning och undervisning hade röntgendiagnostiken och radioterapien tvingats att följa skilda banor både på grund av de båda specialgrenarnas växlande omfattning och framför allt med hänsyn till deras väsentligt olika arbetssätt. Röntgendiagnostikens vetenskapliga utövning förutsatte omfattande specialutbildning inom den normala och patologiska röntgenanatomien och röntgenfysiologien och ett fortsatt specialstudium inom dessa sig oavslutligt utvecklande forskningsområden. Radioterapien krävde en utbildning inom helt andra specialgrenar av den medicinska radiologien, nämligen strålbiologien och strålpatologien eller de olika strålformernas inverkan på organismen i normalt och sjukt tillstånd, samt en ingående klinisk specialutbildning inom området för de sjukdomar, som huvudsakligen fölle inom radioterapien.

Vid sjukvårdsinrättningar, där det endast vore fråga om utövande av den praktiska sjukvården, bleve det i de flesta fall redan av ekonomiska skäl nödvändigt, att en och samme läkare efter specialutbildning inom radiologiens båda grenar handhade det praktiska utövandet av hela den radiologiska sjukvården. Vid universitetssjukhusen, där det gällde att jämte sjukvården genom forskning och undervisning föra radiologien framåt, vore det knappast längre möjligt för en och samme man att själv utöva och leda forskningen inom radiologiens båda grenar.

Liksom den praktiska sjukvårdens behov hade medfört en skilsmässa mellan radioterapi och röntgendiagnostik vid de största sjukhusen, hade

sålunda även forskningsarbetet inom den medicinska radiologiens båda grenar så vuxit och så på var sitt håll specialiserats, att man vore berättigad säga, att röntgendiagnostiken och radioterapien numera bildade tvenne skilda forskningsområden, som visserligen hade vissa gemensamma tekniska förutsättningar, men annars av sina utövare krävde såväl olika specialutbildning som helt och hållet olika arbetsvillkor.

Vid universitetsundervisningen i medicinsk radiologi hade hittills såväl i Sverige som i övriga länder röntgendiagnostiken trätt helt och hållet i förgrunden, då den ju haft och alltjämt hade större betydelse för den allmänna läkarutbildningen än radioterapien. I samma mån som radioterapien tilltagit i betydelse och omfattning och även erhållit egna institutioner, hade behovet såväl av specialutbildning i radioterapi som av undervisning i radioterapi för de praktiserande läkarna alltmer gjort sig gällande.

Den obligatoriska undervisningskursen i medicinsk radiologi omfattade för närvarande vid såväl karolinska institutet som vid universiteten utslutande röntgendiagnostik. Under en frivillig kurs i ämnet hade vid institutet givits en kortfattad översikt över radiobiologiens och radioterapiens grunder. Det hade emellertid för varje år blivit allt svårare att sammanpressa undervisningen i diagnostik vid den frivilliga kursen, så att man kunde få någon tid för undervisning i radioterapi. Det vore emellertid en stor, av de studerande själva insedd brist att icke de blivande läkarna hade tillfälle att erhålla en kort, systematisk framställning över radioterapiens grunder och indikationer.

För specialutbildningen i radioterapi för radiologer vore det i Sverige relativt väl ställt, sedan radiumhemmet (1910) och den radioterapeutiska avdelningen i Lund (1918) inrättades. Vid karolinska institutet ägde denna utbildning intill år 1917 rum på så sätt, att biträdande läkaren eller amanuensen vid serafimerlasarettets röntgenavdelning på eftermiddagarna tjänstgjorde som underläkare vid radiumhemmet. Sedan nämnda år hade amanuensen vid serafimerlasarettets röntgenavdelning före eller efter sin tjänstgöringstid därstädes erhållit utbildning i radioterapi genom i regel två års tjänstgöring som underläkare vid radiumhemmet. För de vid radiumhemmet tjänstgörande läkarna vore sedan ett tiotal år demonstrationer anordnade i svulstpatologi och i strålfysik. Efterfrågan å specialutbildning i radioterapi för blivande överläkare vid röntgenavdelningarna å landets sjukhus vore emellertid större än tillgången.

Vid uppgörande av preliminär personalstat för de radiologiska institutionerna vid karolinska sjukhuset ansåg man sig icke kunna räkna med mer än en representant för radiologien inom karolinska institutets lärarkollegium, utan räknade med att professorn i medicinsk radiologi därstädes fortfarande skulle representera både radioterapien och röntgendiagnostiken. Man förutsatte emellertid, att professorn i medicinsk radiologi skulle ha sin huvudsakliga verksamhet förlagd till den röntgendiagnostiska avdelningen, och att ledningen av arbetet vid den radioterapeutiska kliniken skulle huvudsakligen handhavas av en biträdande överläkare och lärare med en laborators löneställning.

Såsom av ovanstående redogörelse torde framgå, hade utvecklingen av såväl sjukvården som forskningen och undervisningen inom radioterapiens område så fortskridit, att tiden måste anses mogen för att den radioterapeutiska kliniken vid karolinska sjukhuset erhöle en fullt själv-

ständig ställning och att dess överläkare finge säte i karolinska institutets lärarkollegium såsom representant för radioterapien.

I omförmälda utredning har anförts, att docenten Berven besatte en hög kompetens till ifrågavarande professur samt förklarar sig villig mottaga professuren på de i testamentet framställda villkoren. Av utredningen inhämtas vidare följande:

I villkoren för donationen fastställdes tvenne närmare bestämmelser angående professurens uppgifter. Donator uttalade sin önskan, att professuren särskilt måtte befrämja forskning och undervisning beträffande strålbehandlingen vid svulstlidanden, till de kräftsjukas gagn.

En av de förnämsta anledningarna till uppkomsten av en självständig radioterapeutisk klinik vore den omständigheten, att svulstsjukdomarna i allt större utsträckning fallit inom strålbehandlingsens område och att strålbehandlingen av svulster med nödvändighet krävde egna vårdplatser och egen poliklinik samt särskilda organ för de kräftsjukas övervakande. Den radioterapeutiska kliniken hade sålunda utvecklat sig till att i stor utsträckning vara en klinik för behandling av svulstsjukdomar.

Den radioterapeutiska kliniken vid karolinska sjukhuset vore också alltigenom planlagd med tanke på dess uppgift att tjänstgöra som en centralklinik för behandling av svulstsjuka. Allt torde alltså vara väl tillrättlat för att motsvara donators önskan, att den blivande professors verksamhet huvudsakligen måtte gagna de kräftsjuka.

Donator uttalade vidare den önskan, att undervisningsskyldigheten för innehavaren av denna professur måtte begränsas så, att denne kunde ägna större delen av sin verksamhet till forskningsarbete.

I överensstämmelse med donators önskan torde professors undervisningsskyldighet böra erhålla en väsentligt mindre omfattning än vid de professurer, som upprättats framförallt med hänsyn till undervisningens behov. Den torde dock å andra sidan böra erhålla en sådan utsträckning, att undervisningen kunde skänka de blivande läkarna en tillräcklig överblick över grunderna för radioterapien och dess indikationer. Emedan den radioterapeutiska kliniken klientel huvudsakligen utgjordes av kräftsjuka och på grund av det stora antal av sådana sjuka i alla stadier, som där undersöktes och behandlades, komme denna klinik ej blott att lämna tillfälle till undervisning över strålbehandlingsens teknik och resultat, utan även att skänka större möjlighet till studium av kräftsjukdomarna än någon annan klinik vid universitetssjukhuset. Undervisningen därstädes finge härigenom ett betydande värde för utbildningen av de praktiserande läkarna, som i första hand hade att i tid uppsåra kräftsjukdomarna. För att denna möjlighet till undervisning skulle kunna utnyttjas, vore det emellertid nödvändigt, att studentundervisningen vid kliniken skedde icke blott i form av föreläsningar och demonstrationer utan även genom assistenttjänstgöring. Denna kunde dock på grund av klienteletts storlek och mångsidighet begränsas till relativt kort tid. Utom studentundervisningen syntes emellertid innehavaren av denna forskningsprofessur böra åläggas att offentligen framlägga resultaten av forskningen vid kliniken.

Utredningsmännen föreslogo, att innehavaren av professuren skulle åläggas att en gång årligen i en offentlig föreläsning redogöra för forsk-

ningsresultaten vid kliniken samt att en gång i terminen giva en översikt kurs, omfattande 15 föreläsningar, över grunderna för radioterapien samt framlägga förslag till undervisningens ordnande i övrigt, varav framgår, att undervisningen skulle göras frivillig från studenternas sida, åtminstone till att börja med, och att det skulle få ankomma på kanslern att efter förslag av lärarkollegiet meddela närmare föreskrifter rörande den blivande innehavarens av professuren undervisningsskyldighet.

Upprättandet av en professur i radioterapi torde böra medföra en begränsning av den nuvarande professurens i medicinsk radiologi ämnesområde till att omfatta endast röntgendiagnostik. Den nuvarande innehavaren av professuren i medicinsk radiologi hade förklarat sig intet hava att invända emot att professurens ämnesområde på sagda sätt begränsades.

Vid donationen vore fästade vissa villkor, innebärande åtaganden från statens sida, nämligen att för legatet medgäves befrielse från arvsskatt, att staten iklädde sig kostnaderna för pensionering av professurens innehavare och att beträffande legatets förvaltning och professorslörens utgående i tillämpliga delar skulle gälla de nuvarande bestämmelserna för Ekmanska professuren i ortopedi vid institutet.

Sistnämnda bestämmelser hade följande innebörd beträffande »Mimi Althainz professur i radioterapi»:

»Det för professuren avsedda kapitalet får icke förminskas och skall av institutet förvaltas i enlighet med de av Kungl. Maj:t meddelade allmänna bestämmelser angående fonder, givna till institutet.

Avkastningen av kapitalet användes för att bereda professurens innehavare enahanda avlöningsförmåner, som enligt gällande stat utgå till professor vid institutet. Å avkastningen uppkommande överskott lägges till kapitalet; dock att, för såvitt den sålunda erhållna kapitalökningen skulle överskjuta vad som beräknas kunna erfordras till mötande av behov, uppstående genom eventuell förhöjning av professors avlöning enligt stat eller sänkning av ränteavkastningen, Kungl. Maj:t äger att efter anmälan från institutets lärarkollegium disponera över ifrågavarande del av överskottet för främjande av vetenskapligt arbete vid institutet inom professurens ämnesområde.

Innehavaren av professuren tillförsäkras samma rätt till pension från staten, som tillkommer övriga vid karolinska institutet anställda professorer; och skola jämväl i allt övrigt med avseende å professorinnehavarens ställning, hans rättigheter och skyldigheter, tillämpas enahanda bestämmelser, som gälla i fråga om övriga professorer vid institutet.

Professorens innehavare utses i enlighet med gällande föreskrifter för tillsättning av professorer vid institutet, dock med det bestämda förbehåll, att till förste innehavare utan ansökan kallas docenten i radioterapi vid institutet med. doktor Elis Gustav Emanuel Berven.»

I fråga om testators villkor, att för legatet skulle medgivas befrielse från arvsskatt, erinrades, att karolinska institutet såsom allmänt undervisningsverk, torde vara skyldigt att erlagga arvsskatt enligt klass II i gällande förordning om arvsskatt och skatt för gåva. Då ifrågavarande legat tillföle en av staten helt bekostad högskola för ombesörjande av undervisning och forskning i ett särskilt vetenskapsområde och då, såsom i det föregående utvecklats, det vore högeligen önskvärt, att den med legatet avsedda professuren komme till stånd, syntes ifrågavarande

villkor böra uppfyllas, för att testators avsikt måtte kunna förverkligas. Medgivande syntes därför böra utverkas om befrielse från arvsskatt.

Vad därefter anginge testators villkor, att staten skulle ikläda sig kostnaderna för pensionering av professurens innehavare, framhålles, att vid inrättande genom donationer av professorer vid universiteten statsverket iklätt sig motsvarande förpliktelse. Med hänsyn härtill syntes jämväl ifrågavarande villkor böra uppfyllas. Härvid förutsattes dock, att professurens innehavare finge i samma utsträckning, som gällde för universitetsprofessorer i allmänhet, bidra till sin pensionering. I pensionshänseende borde han erhålla samma ställning som övriga universitetsprofessorer och följaktligen vara underkastad 1907 års lag angående civila tjänstinnehavares rätt till pension.

Vad slutligen anginge föreskriften, att beträffande förvaltning och bestämmelserna för professorslönens utgående skulle i tillämpliga delar gälla nuvarande bestämmelser för den Ekmanska professuren, erinrades, att universitetsprofessorer för närvarande åtnjöte årlig avlöning med tillhoppa högst 13,000 kronor. Enligt testamentet skulle innehavaren av ifrågavarande professur tillförsäkras motsvarande löneförmåner. Enligt gällande bestämmelser för förvaltning av institutets fonder fastställde kanslern för treårsperioder den räntefot, enligt vilken fondernas avkastning skulle beräknas. Denna räntefot vore för perioden 1934—1936 4 procent. Med utgångspunkt härifrån skulle avkastningen av Althainziska legatet utgöra 14,000 kronor årligen. Denna avkastning skulle alltså väl förslå till att täcka de i legatet avsedda utgifterna. Därvid förutsattes dock, att innehavaren av denna professur tillkommande dyrtidstillägg, i likhet med vad som gällde för universitetsprofessorer i allmänhet, gäldades av staten.

I den mån avkastningen — sedan professors avlöning gäldats — lämnade överskott, skulle detta enligt testamentet under vissa förutsättningar få efter Kungl. Maj:ts bestämmande användas för främjande av vetenskapligt arbete vid institutet inom professurens ämnesområde. Mot denna anordning syntes intet vara att erinra.

Genom att mottaga legatet finge staten anses hava iklätt sig skyldighet att — i likhet med vad som inträffat i fråga om flera genom donationer tillkomna professorer — tillse, att professurens innehavare finge uppbära samma avlöningsförmåner som universitetsprofessorer i allmänhet, även om avkastningen av det donerade kapitalet ej skulle förslå härtill, med andra ord att tillskjuta skillnaden mellan professorsavlöningen och donationskapitalets avkastning.

I samband med professurens inrättande borde föreskrivas, att dess innehavare skulle vara skyldig *dels* att i tillämpliga delar underkasta sig de för universitetsprofessorer i allmänhet för åtnjutande av nu gällande avlöningsförmåner stadgade villkoren och bestämmelserna, dock med den inskränkning i undervisningsskyldigheten, som föranleddes av befattningens uppgift att i huvudsak vara en forskningsprofessur, *dels* ock att vid den ålder, då annan universitetsprofessor vore skyldig att avgå från sin tjänst, med åtnjutande av pension, beräknad efter samma grunder, som stadgades beträffande övriga universitetsprofessorer, fränträda sin professur.

I testamentet föreskrevs, att professuren skulle inrättas så snart ske kunde. Det syntes lämpligt, att med hänsyn härtill professuren inrät-

tades från och med den 1 juli 1936. Härvid vore emellertid att märka, att den blivande innehavaren, som enligt vad i det föregående utvecklats, skulle vara överläkare vid den radioterapeutiska kliniken å karolinska sjukhuset, icke kunde komma att fungera i denna egenskap, förrän kliniken tagits i bruk för sitt ändamål, vilket beräknades ske under senare hälften av 1937. Intill dess borde han i stället tjänstgöra som överläkare vid det nuvarande, av cancerföreningen drivna radiumhemmet i Stockholm. Då emellertid detta vore synnerligen trångbott och saknade undervisningslokaler, torde professorn under den tid, han vore överläkare vid det nuvarande radiumhemmet, endast i begränsad utsträckning kunna fullgöra den undervisningsskyldighet, som enligt förslaget borde åvila honom.

I enlighet med ett av omförmälda utredningsmän framlagt förslag hemställde lärarkollegiet om utverkande av proposition till 1936 års riksdag med förslag, att riksdagen måtte

dels medgiva, att, med iakttagande av de i ovannämnda testamenten angivna villkor och bestämmelser, vid institutet finge från och med den 1 juli 1936 inrättas en professur i radioterapi, benämnd »Mimi Althainz professur i radioterapi»;

dels föreskriva, att innehavaren av nämnda professur skulle vara skyldig att i tillämpliga delar underkasta sig de för universitetsprofessorer i allmänhet för åtnjutande av nu gällande avlöningsförmåner stadgade villkoren och bestämmelserna, dock med den inskränkning i undervisningsskyldigheten, som föranledes av befattningens uppgift att huvudsakligen vara en forskningsprofessur, ävensom att vid den ålder, då annan universitetsprofessor vore skyldig avgå från sin tjänst, mot åtnjutande av pension, beräknad efter samma grunder, som stadgats beträffande övriga universitetsprofessorer, frånträda sin ifrågavarande professur;

dels bestämma, att innehavaren av ifrågavarande professur skulle åtnjuta avlöning av 12,000 kronor för år, därav 8,000 kronor lön och 4,000 kronor tjänstgöringspenningar, jämte efter fem års tjänst jämväl ett ålderstillägg å lönen av 1,000 kronor ävensom varda i pensionshänseende likställd med ordinarie universitetsprofessor och följaktligen vara underkastad bestämmelserna i 1907 års lag angående civila tjänst innehavares rätt till pension;

dels medgiva, att den innehavaren av ifrågavarande professur tillkommande pensionen finge utgå av statsmedel;

dels medgiva, att arvsskatt icke måtte utgå å det genom testamentet till institutet överlämnade beloppet;

dels ock föreskriva, att professuren i medicinsk radiologi vid institutet skulle från och med den 1 juli 1936 förändras till en professur i röntgendiagnostik.

Vidare hemställde lärarkollegiet i enlighet med förslag av nämnda utredningsmän om utverkande hos Kungl. Maj:t — i händelse av bifall till berörda förslag — att lärarkollegiet måtte bemyndigas att för upprätthållande av »Mimi Althainz professur i radioterapi» mottaga det genom testamentet överlämnade kapitalet till förvaltning och användning i enlighet med testamentets bestämmelser samt att till innehavare av professuren måtte från och med den 1 juli 1936 utnännas och förordnas docenten vid institutet Elis Gustav Emanuel Berven.

Statskontoret har i utlåtande den 11 december 1935 tillstyrkt förslaget. I utlåtandet har ämbetsverket anfört, att — därest det ansåges, att innehavaren av professuren tillkommande dyrtidstillägg skulle gäldas av staten — denna fråga torde böra underställas riksdagen, samt att jämlikt 1 § 2 st. förordningen den 19 november 1914 om arvsskatt och skatt för gåva kronan vore befriad från skatt, vid vilket förhållande särskilt medgivande av riksdagen för skattebefrielse i förevarande fall icke torde vara erforderligt.

Ifrågavarande donation möjliggör, att radioterapien, som inom den medicinska radiologien utgör en självständig forskningsgren vid sidan av röntgendiagnostiken och som numera intager en framskjuten plats bland de medicinska behandlingsmetoderna, kan vid vårt lands största medicinska undervisningsanstalt erhålla en företrädare med uppgift väsentligen att bedriva vetenskaplig forskning på detta fackområde men även att i viss utsträckning meddela undervisning i ämnet åt de blivande läkarna. Jag anser detta innebära ett så värdefullt och med så ringa kostnad för det allmänna vunnet tillskott till ämnesrepresentationen vid nämnda undervisningsanstalt, att jag icke tvekar att förorda förslag till riksdagen för genomförande av det med donationen avsedda syftet.

Jag har intet att erinra mot de vid legatet knutna villkoren, beträffande vilka här allenast torde böra framhållas följande. Det synes vara fulltygat, att Berven äger erforderlig kompetens för att utan ansökning kallas till förste innehavare av ifrågavarande professur. Det är min avsikt att senare, därest riksdagen bifaller de nedan framställda förslagen, föreslå Kungl. Maj:t att utnämna Berven till professor i radioterapi vid institutet från och med den 1 juli 1936. På sätt statskontoret framhållit torde särskilt medgivande av riksdagen i fråga om befrielse från erläggande av arvsskatt för den till institutet gjorda donationen icke behöva utverkas. Den nuvarande professuren i medicinsk radiologi bör, med beaktande av i sådant hänseende angivet villkor, förändras till en professur i röntgendiagnostik. Härav liksom av förslaget i övrigt föranledda ändringar böra vidtagas i den för institutet fastställda avlöningsstaten.

Departementschefen.

Bemyndigande för Kungl. Maj:t att vidtaga ifrågavarande ändringar bör utverkas av riksdagen.

Möjligen kan ifrågasättas, huruvida icke kostnaderna för dyrtidstillägg åt professurens innehavare böra, liksom övriga till honom utgående löneförmåner, bestridas av donationen, som härför torde lämna tillgång åtminstone med den nu beräknade avkastningen av legatet. Emellertid vill jag icke framlägga förslag härutinnan, då det enligt min mening är av värde, att den del av ränteavkastningen, som icke behöver tagas i anspråk för bestridande av avlöningsförmånerna för professurens innehavare, må kunna användas till att öka donationskapitalet för beredande av säkerhet för att det även i framtiden blir tillräckligt för sitt ändamål och för främjande av vetenskapligt arbete vid institutet inom professurens ämnesområde. Medgivande, att kostnaderna för dyrtidstillägg må bestridas av statsmedel, torde därför böra inhämtas av riksdagen.

Det synes få ankomma på Kungl. Maj:t att senare utfärda de bestämmelser, som kunna erfordras med anledning av att berörda donation emottages.

Vad angår pensionsfrågan, kommer denna att upptagas till behandling av chefen för finansdepartementet.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att, med iakttagande av de villkor och bestämmelser, som angivas i Maria (Mimi) Amalia Henrietta Althainz, född Graf, den 20 april 1933 upprättade testamente, vid karolinska mediko-kirurgiska institutet må från och med den 1 juli 1936 inrättas en professor i radioterapi, benämnd »Mimi Althainz professor i radioterapi»;

dels föreskriva, att innehavaren av nämnda professor skall vara ej mindre i lönehänseende likställd med ordinarie universitetsprofessor än även skyldig att i tillämpliga delar underkasta sig de för universitetsprofessorer i allmänhet för åtnjutande av nu gällande avlöningsförmåner stadgade villkoren och bestämmelserna, dock med den inskränkning i undervisningsskyldigheten, som för-anledes av de i berörda testamente uppställda villkoren;

dels medgiva, att innehavaren av professuren tillkommande dyrtidstillägg må utgå av statsmedel;

dels föreskriva, att professuren i medicinsk radiologi vid institutet skall från och med den 1 juli 1936 förändras till en professor i röntgendiagnostik;

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i den för institutet fastställda avlöningsstaten, som föranledas av vad ovan angivits.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställa behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:
Gösta Sandberg.
